

Korai adatok az igekötővel való felelésre*

Az eldöntendő kérdésre adott válasszal kapcsolatban a MMNyR. többek között ezt írja: „Az eldöntendő kérdésre is elég vagy csupán az állítmánnyal (ha igekötős állítmány volt a kérdésben, akkor az igekötőjével), vagy nyomatékos kérdés esetén (ha nem az állítmány hangsúlyos) a nyomatékos mondatrészszel felelnünk, a feleletben megismételve, vagy

---

* Nyelvi és Művelődéstörténeti Adattár 26. (vö. OTKA T 026146).

mutatónévmással, határozószóval helyettesítve azt” (2: 58—9; erre is vö. még: J. SOLTÉSZ: Pais-Eml. 238—42). Az eldöntendő kérdésre pusztán igekötővel való válaszra az ómagyar korból nem ismerek adatot. Ilyet a TNyt. sem hoz, az (ómagyarban) az igekötőnek ezt a funkcióját, az eldöntendő kérdésre adott válasznak ezt a módját nyilván ezért nem is tárgyalja. JAKAB LÁSZLÓT ugyancsak megkérdeztem, ő a kódexekből szintén nem ismer ilyen adatot. Ekkor arra gondoltam, keressünk a középmagyar kor elejéről, nézzük meg a JAKAB—BÖLCSKEI-féle Balassi-szótárban (Debrecen, 2000.), ahol a „Szép magyar komédia”-ból találtunk is megfelelő előfordulást. Sőt, aztán az adatok számát még sikerült megtoldani, illetve korábról, Bornemisza „Elektrá”-jából is szaporítanom. A szakirodalom ezeket az adatokat tudtommal nem közölte, úgyhogy — bár eredetileg egy elsőrenden nem magyar tárgyú disszertációhoz kérésre néztem ilyenek után —, azt gondolom, érdemes őket közölni. Az alábbiakban ezt meg is teszem:

Bornemisza Péter: „Electra” (1558) — (Actus tertii scena secunda:) „Mester: Eg szóval meg mondhatom felsegednek, Orestes maeg holt. Clytemnestra: Kiczoda? Mester: Orestes. Clytemnestra: Megholt? Mester: *Meg*.” (Régi magyar drámai emlékek. I. Szerk. KARDOS TIBOR. Bp., 1960. 808) — (Actus Qvinti Scena Quarta): „Electra: Ne mond az foertelmest Aniamnak. Az Clytemnestrat! Chorus: Meg oeli? Electra: *Meg*. Chorvs: Orestes? Electra: Bezzeg oe” (uo. 824). — Balassi Bálint: Szép magyar komédia (1588—1589 k.) — (Actus III Scena Quarta:) Dienes: „De ide adode az ingeth? Galathea: *Oda!* ... Dienes: Megh mersze raitta eskwnny? Galathea: *Megh* akar szaszor!” (uo. 871) — (Actus V Scena III:) Sylvanus: „Nem neuzeze megh az legint? Dienes: *Megh*, de nem iutt eszemben, bestie ki chudas neue uagjon! ... Elmene Briseida megh mondanj az leginnek? Dienes: *El*. Mindgjart, minth niakaszakataban elfuta” (uo. 879). S ezekhez csatolok még egy viszonylag korai előfordulást az SZT.-ből: 1640: „köszönt egy banyai ember neki, hogy »András öcsém, megházasodál-e?« — s mond amaz legény, hogy »Meg, uram!«” (a forrásban is átírt adat).

Az igekötők említett funkciója nyilván valamivel korábbi időszakra is visszavetíthető. A korai adatok hiányának egyrészt az az oka, hogy maga az igekötő csak az ősmagyar kor végén, az ómagyar korban alakul ki és kezd terjedni (l. pl. D. MÁTAI: TNyt. 1: 433—7), másrészt kevés korai szövegünk van, amelyik olyan párbeszédet ad vissza, ahol némi esélye lenne az igekötővel való válasznak. Jellemző azonban, hogy — hacsak nem bukkan elő eddig ismeretlen példa, ami persze azért nem kizárt — az adathatóság a magyar drámairodalom kezdetéhez kapcsolódik. Mégpedig nem is a hitvitázó, moralizáló drámákhoz, hanem olyanokhoz, amelyek inkább tartalmaznak a valós nyelvi helyzetekben elhangozható, azokhoz hasonló típusú párbeszédet.

A. MOLNÁR FERENC